

жок я чимало на ярмарку видів. — Тобож то й є, що тільки зверху ся книжка, як і всі здаєть ся. А на правду книжка се не проста, не така, що начальством позволена до читання. Сю книжку наші приятелі видали і надрукували в ній всю правду про волю царську; яку нам цар обманну волю дав, і як нам свою власну волю здобути. Тільки окладінки прийшлося нам зробити такі, як і у всіх книжок бувають для того, щоб нам легше було такі книжки від начальства сховати. Зобачуть у тебе, скажимо, урядник і не розбере, що се книжка така, які йому у нас приказано відбирати. А если прочитає і зрозуміє, що діло тут не добре і добре і причепить ся до тебе, то у тебе все є на що відказати; я нічого не знаю і не відаю, що се книжка не добра, а от на ній написано «дозволено».

Ну, признатись, здивував ся я й тут. Ну, вже й порядки у нас! Он, бач, на які хитрощі приходить ся пускатись, щоб правду сказати. І в мить мені майнуло в голові: хто ж сі правдиві книжки пише і друкує?

— Степане Івановичу, кажу: аджеж не иначе, що з вчених люде, панського роду т, що книжки сі пишуть?

— Розумієть ся! Адже і з них совістні люди. Конечне, у котрого душа солом'яна той об сім ніколи не подумає. А є й такі, для яких правда дорожше всього на світі. Такий, розумієть ся, для совісти свої робить, а не ради користи. От так то і пішли з початку з панського роду **соціалісти**, котрі з нами руку тримають. Отож вони й сі книжки між нашим братом розповсюднують.

Задумав ся я тут.

— А також, кажу, начальство їх думаю за се поголовіці не гладить?

— Але-бо! Крикнув Степан. Чимало їх в тюрмах сидить, та на Сибір заслано — неначе яких лиходіїв! Скільки тепер з наших же кривавих грошей йде на поліцію та жандармів, лиш би таких людей ловити та подальше прятати. Не можна тепер инакше: тепер соціалісти скрізь розвелись. Поміж робітниками стільки їх розвелось, що поліція не може з ними ради дати. А тепер і про між наших мужиків чи мало завелось таких. Не дурно міністер ще два роки тому назад по селах стражників наставив. Гроший народних піде на